

שמעתא עמיקתא

גליון תרנ"א | פרשת בהר בחוקותי | תשפ"ה | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

בירך על ספה"ע בבה"ש ונזכר שאתמול לא ספר כיצד ינהג

א. מצות ספירת העומר. ב. ספירה בהרהרו או בכתב. ג. מצוה אחת או כל יום ויום מצוה בפניי. ד. מסתפק אם ספר. ה. לסמוך על ס"ס לברך. ו. ספר ביום. ז. ספר בבה"ש. ח. בבה"ש דר"ר. ט. לאחר שהתפלל מעריב מבע"י. י. הפסק בברכה מחמת ספירה שאינה נכונה. יא. תרתי דסתרי בספירת ב' ימים בבה"ש.

א. מצות ספירת העומר

נצטוונו מה"ת לספור מ"ט יום מיום הבאת העומר. ועי' **בחינוך** (מצוה שו) דבזה"ז נוהגת מצוה זו מדרבנן. וכת' **הר"ן** (פסחים יט. ברי"ף) שכן דעת רוב המפרשים. ודעת **הרמב"ם** (תוי"מ פ"ז הכ"ד) שהיא מה"ת אף בזה"ז. ופסקו **הטשו"ע** (סי' תפט סע' ב) ו**המ"ב** (סי"ק יד וסי"ק כה) שהיא מדרבנן. ודעת **הרמ"א** (סע' ד) דחיי' לכתח' לסוברים שהיא מדאין, עי' **במ"ב** (סי"ק כה).

ומבואר **ברא"ש** (פסחים פ"י סי' מ) שכתב' יש לספור מיד בתחילת הלילה משום 'תמימות'. דלא **כהר"ן** (סוף פסחים) שמשמע דכל הלילה בכלל תמימות. ו**כהרא"ש** פסקו **הט"ז** (סי' תרפ"א סי"ק א), **המו"ק** (רס"י תפט ד"ה היינו) ו**המ"ב** (סי' תפט סי"ק ב). ועיינ' **במו"ק** שכת' דיש בזה (בספירה מתחילת הלילה), משום זריזין מקדימין למצוה, וכי"כ **הא"מ** (או"ח ח"ד סי' צט סוף אות א).

ומ"מ כת' **הרא"ש** שם דנר' דבספק חשיכה יכול לברך וא"צ להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון דהוי ספיקא דרבנן, ועוד נר' דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות. אבל **תוס'** (מנחות סו. ד"ה זכר) כת' עי"ז דאין נראה. ו**הרשב"א** (ח"א סי' קנח) נקט שהמדקדקים אינם סופרים עד צה"כ וכן ראוי לעשות, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (סי' תפט סע' ב). וביתר **המ"ב** (שם) דמן הדין היה אפשר להקל, אלא דמ"מ אינו נכון להכניס עצמו לספק לכתח' ולהכי המדקדקים ממתניים עד צה"כ. ומשמע דבכה"ג אפשר לספור אף בברכה. ועי' **בה"ל** (שם ד"ה מבע"ד) שבמפגל המנחה אין לספור אם לא בשעת הדחק וללא ברכה, עיינ'ש. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון מ"ו.

ב. ספירה בהרהור או בכתב

וכת' **בה"ל** (סי' תפט ד"ה מונה) שאם ספר בלב לא יצא דהרהור לאו כדבור דמי. ונר' דלפי מה שהכריע **המ"ב** (סי' סב סי"ק ז) בענין מצות התלויות בדבור, שבשעה שאינו יכול לדבר יהרהר בלבו והקב"ה יקבע לו שכר עבור זה, ה"ה בספה"ע שאם אין בידו לספור בפה עכ"פ יהרהר הספירה בלבו. ואם לא חזר באותו יום לספור בפה, ימנה מכאן והילך בלא ברכה (דהרי מבואר בסמוך

לא ספר יום א' אינו מברך באשר הימים, כי משמע מהמ"ב שם שעיי' הרהור מעיקר הדין אינו יד"ח).

ו**הברכ"י** (אות יד) הביא שיש מי שנסתפק דמי שהיה כותב איגרת לחבירו, וכת' ירש מילין טו"ב לספירה, וכיו"ב אם ייד"ח בכתובה זו, והכריע **הברכ"י** דכתובה לאו כדבור ממש"ל סי' מ"ו, לענין ברה"ת, ו**משב יעקב** (יו"ד סי' מט) ו**כנה"ג** (סי' רח, עיינ'ש. והשע"ת (אות א) כת' דלעני"ד ברור דלא יצא כלל אף אם התכוין לצאת, דלא דמי לשאר דוכות, דאף אם נימא דכתובה כדבור היינו במקום שהדבור עצמו אינו אלא ליום מחדשת חלב משא"כ בזה. וכן פסק **הערוה"ש** (שם אות ט). ועי' **ברע"א** (סי' ל-ל).

ג. מצוה אחת או כל יום ומצוה בפנ"ע

ודעת **הבה"ג** (חל' מנחות קלג ע"ג) הובאה **בתוס'** (מגילה כ: ד"ה כל) ו**באו"ז** (סי' שכט) דמי ששכח לספור ספה"ע לילה ויום לא ימנה עוד בברכה דבעינן תמימות וליכא. אולם **תוס'** (מנחות סו. ד"ה זכר) דחו דברי הבה"ג. וכן פסק **הרא"ש** (פסחים פ"י סי' מא) בשם ר"י דכל לילה ולילה מצוה בפנ"ע היא ועל כן אם לא ספר לילה א' ממשיך לספור שאר הימים בברכה. וכי"כ **המאירי** (פסחים קכא: ד"ה דין) כי לא נאי' תמימות לפירוק עול מנין ולהקיעו מכל וכל, אלא שהמצוה כך היא. וכת' **החינוך** (שם) שלא הודו מורנו שבדורנו לסברת הבה"ג. וכן נקט **בספר המכריע** (לר"י מטראני הזקן סי"כ כט) דאם איתא שאינן אלא מצוה א' ומעכבין זה את זה, כיון שבירך בלילה הראשון לא היה צריך שוב לברך אלא היה מונה בלא ברכה. וכי"כ **בשבלי לקט** (סי' רלח) בשם **רבינו ישעיה זצ"ל** דלא אמר רחמנא תמימות אלא שיתחיל מניין מבערב. ועי' **בתרו"ד** (ח"א סי' לז) דלמעשה חיי' **לבה"ג**. וכן פסק **השו"ע** (שם סי' ט) דאם שכח לברך בא' מהימים, סופר בשאר ימים בלא ברכה. ועי' משי"כ בזה בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון נ"ח.

ו**הבה"ל** (על סע' ח ד"ה שכן) הביא דעת **הרי"ף גיאות** בשם ר"ה **גאון** דהכי דאשתלי יום א' יספור בליל שני שתי הספירות וכיון דמני גס' כתי' אתמול לא נפק מכלל תמימות, וכן מובא בשינוי קצת **בשבולי לקט** בשם תשובת הגאונים [א.ה. וכן הוא באו"ז], ו**נא"מ** (שם) שטוב לחוש לרב האי גאון ולספור גם הספירה של אתמול ביחד, בלי ברכה. ושאר אחרונים לא הזכירו דבר זה, ע"כ.

ד. מסתפק אם ספר

וכת' **התרוה"ד** (שם) שהמסתפק אם ספר בלילה א' או לאו, יספור בברכה מכאן והלאה אפי' אם לא נזכר הספק עד לילה השנייה, דבספק מצינו למיסמך עי"ד הסוברים דכל יום מצוה בפנ"ע. וביתר **הפר"ח** (סי' תפט על סע' ח) ו**הפמ"ג** (סי' קמג מ"ז סי"ק ב) דבכה"ג הו"ל ס"ס, ספק אם דילג או לא, ואת"ל דילג דלמא הלכה כר"י שלא הפסיד הספירה. ו**בנשמ"א** (ככל ה) ביאר באופן אחר, עיינ'ש. ו**השו"ע** (סי' תפט סע' ח) פסק **כהתרוה"ד**. ופירש **המ"ב** (סי"ק לח) משום דהוי ס"ס כנ"ל. והוסיף דה"ה בכל דבר שדינו לחזור ולספור בלי ברכה מחמת ספק אם לא חזר וסיפר יספור שארי לילות בברכה.

ה. לסמוך על ס"ס לברך

אלא דלכאורה צ"ע דהרי כת' **הפמ"ג** (הנהגות או"ח סדר הג' אות ח, או"ח סי' ז מ"ז סי"ק ב וסי' רב א"א סי"ק כז) שלא אמרינן ס"ס לברך. וכן נקט **המה"ז** (סי' ז) ו**החי"א** (ככל ה אות ח). וכן הוא **במ"ב** (סי' רטו סי"ק ב) כגון בספק אם אכל כזית, ואת"ל לא אכל שמא הלכה דעל בריה אפי' פחות מכזית מברכין, אפי"ה ספיקו להקל ולא יברך, ע"כ. ואי"כ קשה דבענין ספה"ע מבואר שمبرכים במקום ספק. ועי"כ לחלק משם דעיקר הלכה כרוב הפוסקים דס"ל שכל יום הוי מצוה בפנ"ע, דלא משום חשב ברכה לבטלה חששו לדעת הבה"ג. וכן משמע **מהמ"ב** (סי"ק לו) וביצירוף צד אחר מכלילין, וכן הוא **בערוה"ש** (אות טח). וכעין זה מצינו **במ"ב** (סי' רז סי"ק ד) ו**בשה"צ** (אות ח) בענין ברכות הנהנין שמשמע שבצירוף עוד צד מחייב ברכה משום ס"ס. וכן הוא להדיא **בבה"ל** (סי' יד סע' ב ד"ה בלי כוונה). ועי' עוד **בפמ"ג** (או"ח סי' קסח סי"ק יג ומ"ז סי"ק יב, סי' קעז א"א סי"ק ד, סי' קעז א"א סי"ק ב וסי' ר' א"א סי"ק ו), **במאמ"ר** (סי' ז אות ב וסי' יז סי"ק א), **בתורת חסד** (ח"א סי' יז) ו**בכחמט שלמה** (סי' רטו על סע' ד). ושו"מ **בבית שלמה** (ח"א סי' קב ד"ה אמנם) שחולק על **הפמ"ג**, וכת' שמ"מ בענין ספה"ע יט טעם לברך, כי בלא"ה העיקר כתוסי' ורוב הפוסקים דאף אם דילג יום אחד לגמרי, יש לברך בשאר ימים. אלא דעני **בפמ"ג** (סי' קמג מ"ז סי"ק ב) שכתב לענין מקום שבמאז טעות באמצע קריה"ת דכל שיש מחלוקת פוסקים אי הוה זה טעות או לאו אין להוציא אחרת, דהוה ס"ס, שמא הלכה **כהרמב"ם** (פאר הדור סי' ט) דקורין בס"ת פסול, דע"ז אנו סומכין דיעבד, ושמא הלכה כמאן דאמר בפסול כזה אין פסול. ואף דכתבנו (פתחה להל' ברכות אות ד) בספק ברכה חומר לא תשא יי"ל דס"ס לא מהני, מ"מ המעיין בסי' תפי"ט בספק אם סיפר יברך בשאר הימים, עיינ'ש סינף ח' דהוה ס"ס, אי"כ משמע דמהני ס"ס לברך, ע"כ. ו**המ"ב** (סי' קמח סי"ק כה) הביאו להלכה. ומשמע דאמרינן ס"ס לברך, ו**ההפמ"ג** למד כן מספה"ע דלעיל. והעירוני דיש לחלק בין היכן דהסי"ס מכריע על החפץ של מצוה דאמרינן ס"ס לחייב ברכה משום בשאר ס"ס. ולפני"ז אתי שפיר נמי דברי **המ"ב** (סי' תרמט סי"ק לו וסי' תרצא שהע"ז אות ט). אלא **שמהפמ"ג** דילוף לא מספה"ע אכתי צ"ע. ועי' עוד בסמוך.

ו. ספר ביום

וכת' **השבלי הלקט** (שם) בשם **הבה"ג** דהכי ששכח לספור בלילה מברך למחר. ור"ת נקט דבכה"ג לא יחזור ויברך ביום דלא מכשר, דסתמא דמתני' דתנן כל הלילה כשר לספה"ע אלמא לילא דוקא. ו**האו"ז** (שם) כת' בשם **הראב"ה** דודאי אם שכח בלילה לא יברך ביום משום ברכה לבטלה, אבל מונה למחר בלא ברכה, ולולא שהוא קשה בעיניו לחלוק על **הבה"ג** ה"י נר' לומר אפי' לברך להחיה דפרק תפלת השחר טעה ולא התפלל ערוב יתפלל שחרית שתיים ודוקא בשוכח ולא בבטיל כדמשמע התם.

והכרעת **התרוה"ד** (שם) שאם שכח בלילה, סופר ביום בלא ברכה וסופר שוב בברכה דמיקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום א' לגמרי. וכן פסק **השו"ע** (שם סע' ו). ופירש **המ"ב** (סי"ק לח) דהוי ס"ס לחיובא, ספק דבדיעבד ספירה זמנה כל המעלי"ע, ואת"ל דאין ספירה ביום, אעפ"כ הרבה פוסקים ס"ל דאין הימים מעכבין זה את זה ולענין זה לא בעינן תמימות, ע"כ. ודלא **כהפרי"ח**

(שם על סע' ז) שנקט דבכה"ג יספור שאר ימים בלא ברכה, דא' מני שאר ימים בברכה נמצא דספירת יממא מקרייא ספירה, וכיון דכן אין לאותו יום עצמו לספור בברכה, וכיון שהתפלל המנהג לספור ביום בלא ברכה, הדין עצמו ישנו בשאר הימים. ואע"פ שמדברי **התוס'** (מגילה כ: ד"ה כל) משמע דס"ל כדעת **בעל תרוה"ד** הנלע"ז ביום דכתבתי, ע"כ.

פניני הלכה

האם עניי עירו קודמים לעניי א"י

תני רב יוסף (ב"מ ע"א) אם כסף תלוה את עמי את העני עמך (שמות כב כז), עמי ונכרי עמי קודם, עני ועשיר עני קודם, ענייך (עניים שהם קרובין וממשפחתך) ועניי עירך ענייך קודמין (דכתיב עמך הקרובין לך), עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין.

ושנינו **בספרי** (פרשת ראה פיסקא קטז) כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלהיך נתן לך (דברים טו ז), אחיך זה אחיך מאבין, כשהוא אומר מאחד אחיך מלמד שאיך מאבין קודם לאחיק מאמך, באחד שעריך יושבי עירך קודמים ליושבי עיר אחרת, בארצך יושבי הארץ קודמין ליושבי ח"ל וכו', אשר יתן ה' אלהיך בכל מקום.

ובסמ"ג (עשין קסב) ו**במרדכי** (פ"ק דב"ב סי' תקנ) הגי' בהמשך דברי הספרי - יושבי חוץ לארץ מנין, דכתיב אשר ה' אלהיך נתון לך לרבות כל מקום.

והנה **הרמב"ם** (פ"ז מהל' מתנות עניים הי"ג) כתב - עני שהוא קרובו קודם לכל אדם, ועניי ביתו קודמין לעניי עירו, ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, שני לאחיק לענייך ולאביונך בארצך.

וחזו"נ דהשמיט דינא דהספרי דעניי א"יי קודמין ליושבי ח"ל. ו**בכסף משנה** (שם) ציין על דברי הרמב"ם את דברי הגמ' בב"מ לענין הלוואה, והתם אכן לא הוזכר דינא דעניי א"י. אולם **הרדב"ז** (שם) ציין לדברי הספרי הנזכרים. מיהו לא הזכיר בדבריו דינא דעניי א"יי. ותרורויהו יש להעיר דהרמב"ם לא הזכיר מקור ההיא דינא לא מהפס' הנזכר בגמ' ולא מהפס' הנזכר בספרי, אלא מדברי הפס' (דברים יז יא) כי לא יחל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיק לענייך ולאביןך בארצך. ונראה דממילת בארצך יליף דין עניי עירך, דכל הקודם בפס' קודם לאחר, וכמו שביאר שם הרדב"ז, אלא דלא ביאר הא דהרמב"ם דייק דבריו מפס' אחר מהספר[. ושמא לא היתה גי' הרמב"ם בספרי כמו שהיא לפנינו.

וכבר העיר בזה **החת"ס** (יו"ד סי' רלג) דנראה מדברי הרמב"ם דלא פסק כלל להך ספרי דעניי א"יי קודמין. אולם **הב"י** (יו"ד סי' רנא) הביא דברי הברייתא בספרי כמו שהיא לפנינו, ושכתבוה **הסמ"ג** (עשין קסב) ו**המרדכי** (פ"ק דב"ב סי' תקנ). וכי"כ **לדינא בשו"ע** (שם סי"ח) - הנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חיוב במזונותיהם כדי ללמד את הנבים תורה ולהנחיה חבונות בדרך ישרה, וכן הנותן מתנות לאביו, והם צריכים להם, הרי זה בכלל צדקה, ולא עוד אלא שצריך להקדימם לאחרים, ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא קרובו צריך להקדימו לכל אדם, ואחיו מאביו קודם לאחיו מאמו, ועניי ביתו קודמין לעניי עירו, ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ.

ויליעו אם עניי א"יי קודמין אף לעניי עירו, דבפשטות יש לדיק מדקדקים "באחד שעריך" ל"בארצך", דעניי עירו קודמין אף לעניי א"יי.

ואכן מצינו **בב"ח** (סי' רנא סי"ק ד) שכתב דנראה דהא דאיתא בספרי דיושבי א"יי קודמים ליושבי חו"ל, היינו כששניהם מעיר אחרת, אבל עניי עירו בחו"ל פשיטא דקודמין לעניי עיר אחרת אפי' הם מא"י, וכדמשמע דמתני רב יוסף בפרק איזהו נשך דמסתמא קתני עירך, דאפי' של עירך בחו"ל קודמין לעניי עיר אחרת שבא"י. (וכי"כ **בש"י** (שם סי"ק ו) דמשמע דעניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת אפי' עיר אחרת של א"י, ושכ"כ הב"ח. והחזיק אחריהם **הגינת ורדים** (יו"ד כלל ג סימן ט). וכי"כ **לדינא פסיקות' שמש צדקה** (יו"ד סי' יט).

אולם לא מילתא פסיקתא היא, ד**ההי"א** בספרי יוסף אומץ (סי' יט) כתב דראיית הב"ח מדברי הגמ' באיזהו נשך אינה ראייה, דהא דתני רב יוסף אקרא דאם כסף תלוה את עמי, ושם אין רמז לא"י, אבל הספרי קאי אקרא באחד שעריך בארצך, ואימא דיושבי א"י קדמי לעניי עירו. ואינה ראייה מברכה, והכי חזינא לש"ך דכתבה בלשון משמע. ואף מהרש"ח (סי' לה) כתבה בלשון אפשר, והיזי הדוחה נטויה, עכ"ד. וכי"כ בספרו **פני דוד** (פרשת ראה).

ולכאוי אכתי יש להבאר ראייה לב"ח, מסדר הקדימה בפסוק דהקדים "באחד שעריך" ל"בארצך", דמשמע דעניי עירו קודמין לאנשי א"י. וכי"כ **העמק הנצי"ב**

ז. ספר בבין השמשות

ועני **בשו"ת בית דוד** (שאלונקי אור"ח סי' רסח) שכת' דמי ששכח לספור ביום שלפניו וזנכר בבה"ש אינו ממשיך לספור בברכה, דאע"פ דלכא"ו איכא סי' שמא הלכה כמ"ד דכל לילה מצוה בפניע', ספק האם בה"ש הוי יום, מ"מ שאני הכא דהוי סי"ס לחומרא דכשתמצא לומר דלמא ספירה ביום עלתה לו, אכתי איכא לן ספקא דלמא לילה הוה בההוא שעתא, ונמצא שמנה בלילה שלאחריו. **והברכ"י** (סי' תפט אות יז) כת' עליו שהמעיין הטיבו בעיניו יראה דאכתי יש לדון קצת בדבר. והובא **בשע"ת** (אות כ). ולפי משי"כ לעיל דהכא קיל מסי' דעלמא כי מעיקר הדין הלכה דכל יום הוי מצוה בפניע' אלא דלענין ברכה חי"י לדעת הבה"ג, א"כ י"ל דבהכ"ג שפיר ממשיך לספור בברכה. שו"ר **בבית שלמה** (שם ד"ה ו"א הדרן וד"ה אמנם) שנקט לתקל בזה כי לעולם סברת התירוה"ח הנ"ל להקל, דא"כ אי נימא דספירתי יממא לאו ספירה היא, מ"מ כיון שספר עכ"פ מקרי כשפיר בענין שפירא לספור אח"כ בברכה, ואף אם ספר בבה"ש שוב איכא סי'ס מעליא, כמו בספק אם דילג יום אחד, ויש לספור בשאר ימים בברכה. ועיי"ש ששוב כת' כמ"ש לעיל בשמו דס"ל להתירוה"ד כפי הנראה מלשונו, הא דכת' בספק אם דילג יום א' דיספור בשאר ימים בברכה, לאו מטעם סי"ס לחוד הוא, אלא משום דמעיקר לא קיי"יל כהבה"ג, ע"כ. וכן פסקו **הנהר שלום** (סי' תפט סי"ק ב), **השו"מ** (מהדור רבי ח"ג סי' קכז). וכן דעת **הגרש"א זצ"ל** (הליקו"פ פ"י"א אות ו) מהטעם שכתבנו. וכן הוא **במנח"י** (ח"ט סי' נז) ו**ביב"א** (אור"ח ח"ד סי' מג), וסיים שמכאן ואילך דיספור כשיהיה לילה ודאי, שלא יהיה כתרתי דסתר', עיי"ש.

ה. בבין השמשות דרבינו תם

ולפי ה"ל אכתי יש לדון האם מותר לספור בדיעבד בזמן דאכתי לדעת ר"ת המובא בסי' רס"ג יום הוא, לפי מה שאנו נוהגים בשאר מצות כדעת הגאונים בענין זמן צה"כ. ואם נימא דהטעם דנקט **התרוה"ד** לספור בברכה הוא משום דעיקר הדין הוא דלא כהבה"ג בצירוף דעת ר"ת י"ל דניתן להמשיך לספור בברכה. ואע"פ שלנוהגים כהגאונים דלא כר"ת אף לקולא באיסורי שבת וכדו' י"ל דעכ"פ יש לצרף דעתו לקולא. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון קע"ח בענין לצרף דעת ר"ת לס"ס. ו**במנח"י** (ח"ט סי' נז) נקט דהיכן דלשיטת הגאונים כבר הוי לילה ודאי, אף אם מחמיר לענין שבת כר"ת, אבל לשאר דברים כגון לספיה"ע מיקל, אין לברך מכאן ואילך. ועי' בזה **בהלכות חג בחג** (פ"ו ה"א 14) **בתשובות והנהגות** (ח"ג סי' קמז) ו**באור"צ** (ח"ג פט"ו אות ו).

ט. לאחר שהתפלל מעריב מבעוד יום

ואע"פ שהתפלל מעריב אכתי י"ל כנ"ל, דעי' **בזרע אמת** (ח"א סי' סח) שנשאל במי ששכח לספור העומר בליל ששי, וזנכר אחר שהתפלל ערבית של שבת. והביא דברי **התרוה"ד** (פסקים סי' קכא) שפסק דמי שלא הניח תפלין עד שהתפלל ערבית לא יניח תפלין, דמאחר שעשה אותה שעה לילה בתפלתו הו"ל כתרתי דסתר' ישל עבדינן, והובא **בשו"ע** (סס"ג ב), אלמא דאף לגבי מניעה ממצוה דחו"ל חומרא דאתי לידי קולא אמרינן דחשיב כלילה משום דשג ואל תעשה עדין, ומ"מ ככה"א פשוט שיספור אז בלי ברכה ומכאן ואילך בברכה, דאפי' את"ל שזוהי מח' שקולה אי מהניא ספירה שאחר תפלת ערבית. ושהדבר תלוי בפלגותיה **התירוה"ד** (סי' רמח) ו**המהרי"ל** (החדשות סי' צח) האם ניתן לפסוק בטהרה אחר קבלת שבת, עיי"ש, מ"מ זה דומה למסופק אם דילג לילה א' דק"י"ל שסופר מכאן ואילך בברכה. וכמ"ש התרוה"ד הנ"ל, ע"כ. וכן פסק **הנהר שלום** (סי' תפט סי"ק ב) כי סברא פשוטה היא דקבלת שבת לא תליא בספירה כלל. וכן הוא **באנ"מ** (אור"ח ח"ד סי' צט אות ג), עיי"ש.

י. הפסק בברכה מחמת ספירה שאינה נכונה

ויש לדון במי שבירך בבה"ש וקודם שספר נזכר שלא ספר ביום של אתמול כיצד ינהג, דהרי לבה"ג יש כאן משום ברכה לבטלה כי לא ספר את היום של אתמול, משא"כ אם יספור את יום של אתמול קיל טפי, דיש לצרף דספירתי היום מהניא ודעת הסוברים שאם סופר גם את יום של אתמול חשיב תמימות. אלא דיש לדון בזה דדלמא יש כאן הפסק בין הברכה לספירה של אותה לילה. ולכאורה י"ל דלא הוי הפסק כי ע"י הספירה של אתמול יש תועלת לברכה שלא יהיה בה חשש ברכה לבטלה לבה"ג וכן תועלת לקיום המצוה עצמה שיהיה תמימות עכ"פ לשיטת עוד ראשונים. דבהכ"ג אפשר דדמי למה שפסק **השו"ע** (סי' תקצב סי' א) בדדיעבד דכבר בירך אם צריך רשאי להפסיק לצורך המצוה ואינו חוזר ומברך. ועיי"ש **ברמ"א** שאם כבר התחיל קיום המצוה וכגון ששמע כבר חלק מקיעות מותר אף לא לתחלה בענין המצוה. עיי"ש **במ"א** (ג' ג-ה) ו**במ"י** (סי' יב).

ועי' עוד **במ"י** (סי' תפט סי"ק לב) שפסק בענין ספירתי העומר שאם בעת הברכה היה דעתו על יום אחר וכן ספר בטעות מ"מ אם בתכ"ד נזכר טעיה יסיים תיכף כהוגן ויוצא בזה, כי הברכה אינו קאי על היום אלא הודאה לה' על עצם המצוה, וכיון שתכ"ד נזכר וסיים כהוגן שפיר דמי, ע"כ. ומבואר שבדיעבד ספירה אחרת אינה הפסק לברכה. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון קס"ג. [ועיניו] **בשו"ע** (סי' קצז סי' ה) שכת' שאם היתה השיחה לצורך הברכה או בעניני סעודה כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר הביאו מלח וכיוצ"ב, דאין בזה משום הפסק. ולפי"ז י"ל דק"ו בני"ד דלא חשיב הפסק. אלא דעיי"ש **ברמ"א** דפלג על ההשו"ע וס"י"ל שרק בדיעבד אם הפסיק ככה"א אינו חוזר ומברך].

יא. תרתי דסתר' כספירת ב' ימים בבה"ש

אלא דאכתי יש לדון אם רשאי לספור בבה"ש ספירת שני ימים אחד אחר השני, דלכאורה יש כאן תרתי דסתר' דמחשיב את הבה"ש ליום ומיד לאחר מכן ללילה. ומצינו **בבה"ל** (סי' רלג על סי' א) דס"י"ל שבה"ש חשיב ספק יום ספק לילה. ו**מהערוה"ש** (אור"ח סי' תנה אות ג וי"ד סי' קי ארז צג) משמע דבה"ש אינו לא יום ולא לילה, עיי"ש. [ועי' **בתוס'** (שבת דל' ד"ה ספק) בשם ר"ת דבה"ש הוי כל רגי הוי ספק שמא הוי מהיום או מלילה או חציו יום וחציו לילה ועי' **בריטב"א** (יומא מז' ד"ה בין) ו**נדרב"ז** (ח"ד סי' רפב)].

ומצינו ששיך משום תרתי דסתר' בבה"ש **בשו"ע** (סי' שצז אות ג) שפסק שאם א' עירב עירוב ציצרות לשנים, לא' מבעו"י ונאכל העירוב בבה"ש, ולא' עירב בבה"ש, שניהם קנו עירוב, שלאותו עירוב באו בה"ש אנו חושבים אותו לילה, ולאותו שהניח עירובו בה"ש אנו חושבים אותו יום. ופירש **המ"ב** (סי"ק טו) דאף שהאיש הזה נעשה שליח בעד שניהם וסותרין אלו לאלו מ"מ כיון דעירובי חצרות מלתא דרבנן היא תלינן לקולא לכל אחד ואחד משום דספיקא דרבנן לקולא, ע"כ. ועיי"ש **בשו"ע** שאם א' עירב בבה"ש ונאכל העירוב בבה"ש לא מהני. ופירש **המ"ב** (סי"ק טז) דכולי האי לא מקילינן לחלק הזמן בה"ש גופא לאיש א' דהיינו לענין הנחה לשווייה כיום, ולענין אכילה לשווייה כלילה, ע"כ. ומבואר דלא עושים ותרתי דסתר' בבה"ש.

אלא דיעו"י **בשו"ע** (סי' רלג על א') שפסק דתפלת מנחה עיקר זמנה מטי' שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה לרבנן, ולרבי יהודה עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות חסר רביע. ועבד כמר, עבד, ודעבד כמר, עבד. ועיי"ש שנקט כדעת **התו"י** (ברכות כז. ד"ה דעבד) ו**הרא"ש** (פ"א סי' א ופ"ד סס"ג) שפרשו דהיינו שיעשה לעולם כחד מינייהו דאם לא הוי תרתי דסתר'. ו**המהצ"ב** (סי' רלג אות ב) הביא דעת **המאירי** (שם) דס"י"ל דדוקא ביום א' אין ראוי לו להתפלל בו מנחה וערבית, אבל מיום ליום אין לחוש, דזה כשני שבילין א' טמא וא' טהור כו'. וכן מבואר **במרדכי** (ברכות סי' פט). ועי' **במ"א** (סי' רסז סי"ק א) שלמד מדברי **המרדכי** דאפי' באותו יום שרי.

ועי' **בתוס'** (ברכות ב. ד"ה אמרת) שמבואר שמותר לעשות כן אף באותו היום. וכת' **בתשובת מהרש"ל** (סי' פא ד"ה תשובה) כתב שמי ששמע מועה קרובה אחרי תפילת ערבית אינו מונה אלא מיום של אחריו, דמשכ"ח התוס' דעבדינן תרי קולי דסתר' אהדדי היינו כי נעבדינן יום ואח"כ לילה והוא פסידא כיון שא"כ בנדון זה שאינו נאכל כדל' להיות לילה ולחזור ולעשותו יום, עיי"ש.

אלא דעי' **ברא"ש** (שם סי' א) שכת' שבשעת הדחק מקילינן לעשות פעמים כר"י ופעמים כרבנן. וכן פסק **השו"ע** (סי' רלג סי' א). ועי' **במ"א** (סי"ק ז) שנקט אם מתפלל ביחיד, אבל צבור שהתפללו מנחה וכשילכו לביתם יהיה טורח לקבצם שנית לתפלת ערב ותתבטל תפלת הצבור לגמרי, הקילו האחרונים שמותר להתפלל ערבית סמוך למנחה, ע"כ. וכן פסק **המ"ב** (סי"ק יא).

מעתה י"ל דנ"י"ד חשיב כשעת הדחק דאם לא יספור שני הימים בבה"ש יש חשש ברכה לבטלה, וכמו כן יפסיד כל שאר ימי הספירה מלספור בברכה, ואע"פ שבענין עירוב דלעיל משמע דלא מהני לעשות תרתי דסתר' כלל, י"ל דשאני התם שדנים על עירוב א' של אדם א', משא"כ בני"ד שדנים על ב' ספירות של שני ימים נפרדים די"ל דדמי טפי לתפלה דמקילינן בשעת הדחק כנ"ל.

מסקנא דרינא

א' מצות ספירת העומר בזה"ז לדעת רוב הפוסקים היא מדרבנן. ב' לכתחלה יש לספור מיד בתחילת הלילה משום 'תמימות' ומשום זריזין מקדימין למצות. ובשעת הצורך רשאי לספור מבין השמשות ואף בברכה, ובשעת הדחק אף מפלג המנחה ללא ברכה. ג' י"א שספה"ח היא מצוה אחת, ועל כן מי ששכח ולא ספר יום א' הפסיד ספירתו, ומונה והולך בלא ברכה. ודעת רוב הפוסקים של יום ויום הוי מצוה בפניע', ועל כן אם לא ספר יום א' ממשיך למנות בברכה. ולמעשה חוששים לענין ברכה לדעת מיעוט הפוסקים, ועל כן אם לא ספר מונה והולך בלא ברכה. ולכתח' יבקש מאדם אחר שיכיון להוציאו בברכתו. ד' אם הוא מסופק אם דילג יום, סופר בשאר הימים בברכה. ה' אם נזכר ביום או אפילו בבין השמשות (של יום המחרת) שלא ספר, יספור עתה ללא ברכה ומכאן והילך יספור בברכה. ואם נזכר בזמן שלדעת ר"ת עדיין יום יספור אז, אבל מכאן והילך ימשיך לספור בלא ברכה. ו' שכן לספור בליל שישי ונזכר לאחר שקיבל עליו שבת מבעוד יום, יספור בלא ברכה, ולאחר מכן רשאי לספור בברכה. ז' בירך בבין השמשות על דעת לספור את היום הבא וקודם שספר נזכר שאתמול לא ספר, נראה שיספור כעת את היום של אתמול ומיד לאחר מכן את היום הבא.

לספור למשמע כדברי השי"ת, דאי נפרש דמה שכתוב מאוחר הוא מוקדם, א"כ בן עיר קודם לקרוב. אולם **בפאת השולחן** (ח"א א"י סי' ב סי"ק כט) אחר שהביא דברי הב"ח והשו"י, כתב דנראה לו דדאי הכתוב ודתני עלה בספרי בא"י נאמרה כמ"ש כי יהיה כתב אביון וכי' באחד שעריך וכי' בארצך וכי', והיינו כל הדרים בא"י שקרוביו קודמין, ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת בא"י. ויושבי א"י קודמין ליושבי חו"ל, היינו כשבאים עניי עיר אחרת מא"י, ומחו"ל לא"י, יושבי א"י קודמין. וראה דקאמר ויושבי חו"ל מנלן, משמע דס"ד דהתורה לא חיובה לתת צדקה ליושבי חו"ל לכן מרבה מאשר ה' אלקיך נתן לך בכ"מ. אבל לא מייירי בעניי עירו שבחו"ל, דנימא דהקדים בקרא לבארצך דהיינו עניי א"י. ומסבירא לא קדמי, דבנתינתו ליושבי א"י מקיים ב' מצות להחיות עניים ולקיים ישיבת א"י.

וכיוצ"ב כת' **בתולדות אדם** על הספרי (לגר"מ דוד טרויש אשכנזי זצ"ט) אשר ה' אלהיך וכי' בכל מקום אף בחו"ל, דאתא לאשמועינן דאם יושב בחו"ל ובאו לפניו עניי עירו ועניי א"י, עני א"י קודמין. ושעורו הכתוב בארצך עניי א"י כו' בכל מקום הם קודמין.

וכבר כתב **בארץ חיים** (יו"ד סי' רנא) דכדברי פאת השולחן מצינו בשו"ת **מהר"ם גלאנטי** (סי"ס עז) שנשאל באחד שהקדיש ד' מאות זוז מנכסיו ע"מ שיהיה הרינוח לת"י שבעירו, ועתה נכנס בבנו רוח טהרה ורוצה לעשות תורתו אומנותו, ורוצה העשירי לתת הרינוח לבנו, אי יכול לשנות. ובסוף תשובות שם כתב דפשיטא דבנו קודם דהרי עניי ביתו קודמין לעניי עירו, וכ"ש שרוצה בנו לקבוע לימודו בא"י שהוא עניי עירך לכל העיריות שבחו"ל, וכדנתניא בספרי אחיך זה אחיך מאביך וכי', באחד שעריך אנשי עירך קודם לאנשי עירי אחרת, יושבי א"י קודמין ליושבי חוצה לארץ, ויושבי חוצה לארץ מנלן אשר ה' אלהיך נתן לך לדעת כל מקום. עכ"ד. הרי דס"י"ל דניא כדבר פשוט דעניי אר"י קודמין לעניי עירו שבחוץ לארץ.

ומ"מ יעו"י בשו"ת **חת"ס** (יו"ד סי' רלז) שכתב דכל ההקדמות אינם אלא להקדים ולא לדחות נפשות ח"ו, וע"כ אם שניהם שוים שצריכים להחיות נפשם בלחם צר ומים לחץ נאמר זה קודם, אבל כשיש לאנשי מקום אחד ארץ רק לחם צר שוב אין להם שום תבניע' עד שיגיע לכל אחד משאר מקומות ג"כ כשיעור הזה, ושוב מהותנר' שיצטרכו למותרות ולכסות וכדו'. יש הקדמה למוקדם עד שיהיה שוה בלשה בזה ג"כ, וכן בכל מילי לא אמרו לדחות אלא להקדים.

העולה לדינא - א. צריך האדם להקדים קרובו לכל אדם. ועניי ביתו קודמין לעניי עירו. ועניי עירו קודמין לעניי ארצת. ויושבי א"י קודמים ליושבי חו"ל. ב. דעת הב"ח והשו"ד דעניי עירו קודמין לעניי א"י, אולם דעת המהר"ם גלאנטי ופאת השולחן דעניי א"י קודמין לעניי עירו שבחוץ לארץ. ג. כל דיני קדימה לא נאמרו אלא שצרכיהם שווים, אבל אם האחד צריך לדברים הכרחיים יותר, הרי הוא קודם לחבירו.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מז"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

הכנה לחג השבועות

כת' **החינוך** (מצוה טו) "ונצטוונו למנות ממחרת יו"ט ראשון של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד בלבנו, כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחרות, כי המנין מראה באדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע לזמן ההוא".

ויש להביא משי"כ בספר "אוצר נחמד" להגר"ש דבליצקי שליט"א "חשוב ונחוץ מאד לקבוע עצמו בל"ג בימים אלה שמר"ח סיון, ג' ימי ההגבלה ובחג השבועות עצמו, להנות בעומק ועיון טוב בהלכות תלמוד תורה בטושו"ע יו"ד סי' רמ"ו, בהלכות ת"ת להגרש"ז (שו"ע הרב), וכן בלימודי חלק מאמרי היראה השייכות לת"ת בספר נפש החיים שער ד', ובספר חוסן יהושע להג"מ יהושע הלר זצ"ל. באופן זה נוכל לקבל התורה מחדש על צד היותר נעלה.

נחוץ מאד גם לבקש על הצלחה בלימוד התורה בימים אלה מר"ח סיון ובפרט בחג השבועות גופא, ע"י כוונה יתרה בברכת אבה רבה... וכן באומרו "והאר עינינו בתורתך" כיוון שיאיר ה' את עיניו בסודות התורה, וכן באומרו ולא נבוש ולא נכלם ישפוך נפשו באמירת תיבות אלו על זרעו שלא יגרמו לו בושה וכלימה בעוה"ז ובעוה"ב.... וכן ישתדל לכיון היטב בברכת התורה בימים אלו. ובשומע תפילה כיוון לבקש על לימוד התורה והצלחתה ולאוקמי גירסא בנוסח שיסדר לעצמו, וכנזכר באגרות חזו"א ח"ב סי' לז".

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amika@amika.co.il
לרפו"ש של הרב יהודה שגיא בן סימה בתשע"י | © **שמעתא עמיקתא** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503